

La història de la dona a la Barcelona del segle XIII, segons els testaments.

Carme BATLLE i Marta PALOMARES

Ens proposem manifestar esquemàticament la importància de les darreres voluntats com a font històrica per analitzar el paper de la dona en la societat de totes les èpoques, encara que el nostre treball de recerca es limita a Barcelona i al segle XIII. Ens basem en testaments inèdits escrits sobre pergamí i conservats a la Secció 4, que és l'antiga Pia Almoïna, de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona. Hi ha en total 251 testaments, dels quals 82 pertanyen a dones, xifra que representa el 32% sobre el total, mentre que en tenim un 67,72 d'homes¹.

En canvi, al segle XIV, el percentatge trobat per Teresa Vinyoles en 200 testaments barcelonins (del 1350 al 1410) és el següent: un 45,5% dels testaments són de dones, mentre que un 54,5% correspon als dels homes. Com podem veure, al segle següent, les xifres s'igualen bastant.

Pel que fa a la situació de la dona, i tornant al segle XIII, la majoria de les testadores són casades (42 de les 81, essent el percentatge un 51,85, és a dir, una mica més de la meitat). De vídues, en trobem 23, xifra que dona un 28,39% sobre el total. Finalment, n'hi ha 16 que es pot suposar que són solteres, ja que no especifiquen la seva situació, però són les menys nombroses, ja que representen el 18,75%.

Es pot afirmar que fan testament amb total llibertat, nomenen hereu qui volen (generalment designen un dels fills no hereu del pare) i fan llegats qui els sembla bé.

1. Consta una notícia de cadascun d'aquestes testaments en els quadres del treball de BATLLE, C.; CASAS, M.: "La caritat privada i les institucions benèfiques de Barcelona (segle XIII)", *la pobresa y la asistencia a los pobres en la Catalunya medieval*, C.S.I.C., Barcelona (1980) pàgs. 117-182.

Com que hi ha una estricta visió dels béns en el matrimoni, la dona depèn en l'aspecte econòmic del dot o aixovar, de l'esponsalici o augment o escreix (que acostuma a ser la meitat del dot) i de la deixa feta pel marit o els pares a l'hora de testar. La vídua també podia ser hereva universal de l'espòs, la qual cosa augmenta la seva capacitat econòmica.

L'anàlisi dels testaments serveix per veure com la vídua, presentada en fonts literàries com a desvalguda, feble, exposada a caure en la temptació, a la recerca de la protecció d'un segon espòs o bé tancada en un convent, en molts casos posseeix una fortuna, en disposa lliurement, segueix els negocis del difunt marit... Sens dubte, al mateix temps hi ha la vídua pobra, que trobem amb els seus fills orfes al grup dels pobres vergonyants, i a la qual hom atorga a vegades alguna deixa en forma de vestits o diners; ho veiem en un testament de l'any 1264, en el qual Berenguera, vídua de Guillem Roig de Caldes, atorga 12 diners a cadascuna de les dones pobres del poble; o bé en el de Fresca Bou, la qual, l'any 1268, els deixa els seus vestits.

A part dels documents ocasionals que una dona podia fer, els documents específics dels quals és protagonista són: la concessió del dot, el contracte d'esposalles i el testament. Fixem-nos com, en realitat, aquests documents no són més que diverses etapes d'un mateix procés: el que fixa la institució matrimonial com a fi. Això demostra que el matrimoni no era una situació temporal o secundària en la vida d'una dona, sinó l'objectiu únic (i remarquem la paraula) que una dona medieval podia esperar i pel qual havia de lluitar i treballar.

La condició de la dona estava tan marcada pel matrimoni que només podia especificar qui era dient el nom del seu marit. Moltes comencen el testament dient el seu nom i afegeixen tot seguit que són esposes de tal. Veiem un cas similar en un testament del 1219, en el qual Agnès atorga una deixa a "Marie, sorori d'en Brancha". Aquí no és el marit qui compta, sinó el germà, però veiem que sempre es l'home qui mana en la successió i en la família.

Ara ens limitem a l'estudi dels testaments, document pel qual es disposa a qui aniran els propis béns un cop hagi mort la persona que el fa. Tothom té el dret de fer testament ja que un dels drets primordials és disposar del que és seu. Maspons i Anglaseu² aconsella fer-ho dient que d'aquesta manera no hi haurà ni disputes ni malentesos, idea que inicia algun d'aquests documents de l'Edat Mitjana.

Poden fer testament tots menys els infants, els boigs o imbècils i els que han entrat en determinats ordes religiosos. Els boigs o imbècils hauran d'haver estat reconeguts pel metge i és per això que al principi del testament es posa la clàusula: "*plenu sensu et memoria integra*". Quant als infants, les noies deixaran de ser-ho als dotze anys i els nois als catorze.

2. MASPONS I ANGLASEU, F.: *Com es fa un testament*, Barcelona, 1929.

El testament és personal i arbitrari, i aquestes característiques són conseqüència de les facultats del testador: fer testament és una cosa personal i la facultat de testar és il·limitada. La manera més freqüent de fer-ho és davant notari, ja que d'una banda li dóna un caire més legal i de l'altra possibilita l'ajuda en cas que hi hagi malentesos a la mort del testador. Quan no hi havia notari, s'atorgava testament davant del rector o davant testimonis que en donaven fe davant el notari. En qualsevol cas, la figura del notari (o rector) és necessària, ja que sense la seva intervenció el testament era declarat nul. Dels 82 documents analitzats, la gran majoria porten el nom d'algun notari barceloní, encara que en trobem un, el de Ferrera, muller de Ramon Desvilar, que és signat per Pera Plana, prevere i rector de Sant Andreu de Palomar (21 d'agost de 1290).

El testament queda per sota dels capítols matrimonials, ja que es considera un pacte tan ferm com el mateix matrimoni; és la característica de ser un pacte contractat entre dues persones el que li dóna més responsabilitat. Un cop morta la persona, el testament s'havia d'obrir dins els sis mesos següents a la seva mort i en presència d'un jutge i d'un capellà. El testament de Guillema de Cervera, nascuda a Durfort (1244), diu: "*Omnes iste iniurie et debita supradicta volo et mando quod solvantur et restituantur infra sex menses primos continue venturos*". Guillema volia que tots els seus deutes fossin pagats abans dels sis propers mesos, sabent que aleshores s'obriria el seu testament.

Després d'haver llegit el testament, es ratifica que aquella és la voluntat del difunt i es fa constar la data en què fou redactat el document i la de la mort.

El codicil ve a ser la postdata del testament, ja que és un document a part (a vegades és un paper o pergamí a part) o una ampliació complementària. Per tant, no pot haver-hi codicil si abans no hi ha hagut testament. El codicil no és tan seriós com aquest darrer, tenint en compte que no cal ni la intervenció del notari ni la presència de testimonis; només cal que porti la signatura de qui el fa. Atès aquest aire menys cerimoniós, tots els codicils són vàlids, mentre no modifiquin els punts importants, sinó els secundaris; per tant no pot designar hereu, ni substituir-lo ni imposar-li càrregues. El que si permeten els codicils és atorgar-li deixes, donar-li instruccions i altres clàusules.

Tenim un exemple de codicil a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona (21 de setembre de 1241): el document és un codicil del testament d'Elisenda de Balanyà (fet el 19 d'abril de 1235), en el qual es diu que els 30 sous deixats primer a Guillem Martorell, "*nutritus*" seu, a partir d'aquell moment passen a la capella de Santa Maria de Castellet.

A continuació analitzarem les diverses parts del testament, i comentarem nombrosos aspectes que ens en donen una valuosa informació.

Deixes a l'Església

En qualsevol testament, un cop escollits els marmessors i designat el lloc de la sepultura amb la suma corresponent per a l'ànima, comencen les donacions, i els primers de rebre els béns atorgats són les institucions religioses.

Sota el títol de "Deixes a l'Església", s'intenta donar una ullada als llegats fets a totes aquelles institucions dirigides per eclesiàstics, i que incloem dins el nom general d'"Església."

En aquest sentit voldríem remarcar que els valors totals obtinguts no són pas absoluts, és a dir, no creiem que signifiquin res per ells mateixos, sinó que han de ser considerats en relació amb els altres. Les xifres han d'adquirir un caire de relativitat, en cap cas de resultat absolut. En un estudi sobre els valors i la mentalitat, el que interessa és precisament poder comparar els números.

Per portar a terme aquesta delicada quantificació, hem agafat testament per testament i hem anat traient totes les donacions fetes en moneda i objectes. Les donacions poden ésser dividides en tres grans grups: donacions en moneda (són les més nombroses), donacions de béns immobles (s'acostumen a atorgar a l'hereu o al familiar més proper a la testadora, i a causa de la riquesa que representen no és el més freqüent), i finalment, els béns mobles, que poden ser dividits, al seu torn, en vestits, i objectes de la casa. El fet que els testaments siguin de dones, fa que abundi aquest darrer tipus de donació.

La majoria del béns donats a l'Església són en moneda, així que es poden quantificar sense massa dificultats, i obtenir-ne proporcions. A primer cop d'ull, hi ha dos problemes a l'hora de sumar i quantificar les donacions. El primer és la varietat de monedes anomenades i el segon, la poca precisió que a vegades mostren en citar les quantitats en moneda.

El primer, la diversitat de monedes, té fàcil solució: cal cercar les equivalències, i anar multiplicant. Per a una quantificació correcta, cal reduir totes les monedes a una sola, i per això s'ha considerat el sou com a valor fix, al qual cal adaptar la resta de monedes. Malgrat tot, aquest primer punt és delicat, ja que hi ha diverses devaluacions al llarg del segle i això, juntament amb variacions del valor intrínsec de la moneda, fa que s'hagin d'utilitzar les xifres a nivell comparatiu, les unes amb les altres.

El segon problema ha estat més difícil de resoldre. Quan parlem de poca precisió ens referim al següent: en la majoria de testaments, la fórmula utilitzada es aquesta: "*En primer lloc, dono per a la meua ànima i sepultura «x» sous (o morabatins), dels quals dono a l'Església «x» tant sous, i a... tant sous, i a...* (i així va continuant al llarg del testament, fins que al final diu:) *i tot el que sobri de «x» (la xifra donada al principi), que es doni per a la seva ànima*". Això comporta problemes, perquè resulta que, si se sumen totes les donacions en moneda, el número obtingut pot superar la xifra total donada al principi, i, per tant, això vol

dir que a més d'aquells béns esmentats globalment al principi del testament (gairebé sempre són els dots i els esponsalícis), la testadora en tenia d'altres, dels quals també disposava, però que no especificava en concret, o que s'havia descomptat i superat la xifra inicial.

El total de deixes en moneda és molt variable. Si bé aquestes deixes no són el total dels llegats, podem dir que, com més elevada és la xifra, més rica és aquella persona. No hi ha ningú amb diners que s'oblidi de donar alguna cosa a l'Església, detall que demostra la religiositat i la mentalitat de l'època.

El més curiós és el tant per cent atorgat a l'Església, i, a primer cop d'ull, sembla que hi ha una gran varietat de xifres. Ara bé, si en lloc de mirar el quadre dels llegats per columnes, el mirem per files, ens adonarem d'un fet sorprenent: com més diners tenen, menys diners li atorguen; és a dir, com més fortuna posseeix la testadora, més baix és el tant per cent corresponent a l'Església. O sigui, la quantitat total de diners que es tenen és inversament proporcional a la quantitat de diners deixats a l'Església.

Cal destacar, en aquestes donacions, el gran èxit assolit per les predicacions de dominicans i franciscans, ja que tots dos convents, aleshores en construcció, reberen una quantitat elevadíssima de diners. En canvi, les donacions a les parròquies no foren tan altes, però sí constants al llarg del segle. També cal destacar l'esperit de caritat i de beneficència que caracteritzà totes aquelles dones, ja que els hospitals gaudiren gairebé sempre d'un lloc constant als seus testaments.

La sepultura i l'enterrament

Del que pensaven de la mort i del que passaria després, ningú no en parla, a excepció d'alguna frase que a vegades escriuen al principi del testament, com és el cas de Guillem Suau, muller de Guillem de Lacera, la qual, l'any 1283, féu escriure: "... *sabent que cap dels mortals no coneix el termini del seu fi* ..." Tot el que podem arribar a saber ens és donat per fonts indirectes, i som nosaltres mateixos els qui hem de procurar fixar la seva mentalitat i la seva escala de valors.

En primer lloc, hi ha un factor que cal assenyalar: en veure la mort més o menys propera totes deixen uns diners per a la seva sepultura i especifiquen el lloc on volen ésser enterrades. Quins són aquestes llocs i la quantitat de diners, es pot apreciar als quadres annexos al treball esmentat a la nota 1.

La quantitat deixada per fer-se enterrar és variable, encara que es pot veure com a Barcelona la suma era més elevada que no pas a la Seu d'Urgell, ja que a la primera trobem deixes fins i tot de 297 sous, mentre que a la Seu la quantitat oscil·lava generalment de 2 a 30 sous³.

3. BATLLE I GALLART, Carme: "La Seu d'Urgell a la segona meitat del segle XIII, segons els testaments", *Urgellia*, III (1980) pàg. 382.

Un detall interessant és que algunes dones deixen diners per a les obres de les esglésies, fet que ens permet veure l'any en què s'estaven fent o reparant, així com la col·laboració popular, que demostra la participació de tots els ciutadans. Tres esglésies en les quals s'estaven fent obres de construcció són: Santa Anna, Santa Maria del Pi i Santa Caterina, l'església del convent dels frares predicadors.

Quant al lloc de sepultura, majoritàriament eren enterrades als cementiris de les esglésies parroquials o dins els llocs de culte⁴.

El lloc on preferien ser enterrades era Santa Maria del Mar, amb 17 dones que així ho manen, seguides de 14 que preferien la Seu. Els cementiris dels predicadors i dels franciscans també foren escollits algunes vegades.

Si bé no podem parlar d'un autèntic cerimonial d'enterrament tal com ens trobarem als segles XIV i XV⁵, sí que comencem a veure un gust per organitzar bé una mena de cerimònia després de la mort. El cerimonial degué començar fent cobrir el cos amb un tros de roba bona, generalment seda.

Després es preocupen de l'acompanyament i demanen, sobretot a la segona meitat del segle, que tant els capellans de les parròquies com els de les capelles acudeixin amb les respectives creus dels seus temples per anar fins al lloc de l'enterrament, i els prometen la renumeració corresponent. Al costat seu, s'hi podia ajuntar un nombre més o menys nombrós de pobres, vestits per ordre de la testadora i afavorits amb un repartiment de pa sobre la mateixa sepultura. El prestigi que comportava ser enterrat dins mateix de l'església fa que na Joana de Sarrià, de molt bona família, ho demani (any 1228). I n'hi ha moltes que deixen fins i tot censos per a misses i aniversaris.

Podem, doncs, intuir el respecte que tenien a la mort, respecte que, barrejat amb la por, feia que no faltessin mai les deixes a l'església, les quals es feien a diverses institucions, ja fossin esglésies, convents o hospitals, i per més seguretat, es feien enterrar en llocs sagrats. D'aquesta manera quedava garantit el seu descans després de la mort.

Els deutes

Dels 14 testaments de la primera meitat del segle XIII, només en trobem quatre en què les testadores han de resoldre el pagament de deutes a l'hora de la seva mort, però en la segona meitat del segle, 58 dones (dels 67 testaments que

4. ORLANDIS ROVIRA, J. parlant del lloc de sepultura, "Sobre la elecció de sepultura en la España Medieval", *A.H.D.E.*, XX (1950) diu que el costum de fer-se enterrar en llocs religiosos és molt antic, i que obeeix a un sentiment de religiositat popular més que no pas a una sèrie de mides legislatives.

5. RIU I RIU, Manuel: "Alguns costums funeraris a l'Edat Mitjana a Catalunya", *Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona* (1983).

tenim) estan endeutades. Això no és gaire lògic si tenim en compte la idea tradicional referent a la poca accessibilitat que les dones tenien als diners; però aquesta idea fou rebutjada per Eileen Power⁶ ja fa uns quants anys. Malgrat tot no ha estat encara plenament demostrat per a l'alta Edat Mitjana. A causa de l'escàs nombre de casos, preferim deixar el comentari i l'anàlisi dels deutes a nivell descriptiu solament.

Les quantitats que es deuen són molt variables. És curiós fer notar com, a més de moneda, es deuen quarteres d'ordi i d'espelta. Si bé en aquest últim cas no s'especifica per quin motiu s'hagueren de demanar, suposem que devia ser en època de manca de cereals, és a dir, per menjar. El fet que es concreti, "*ad mesuram Barchinone*" indica que hi havia una gran varietat de mides a tot Catalunya.

Pel que fa als creditors (54), és significativa la presència tant d'homes com de dones, i demostra com les dones feien moure els diners amb força facilitat, ja que tan aviat eren deutores com creditors. Entre els creditors, hi ha parents, jucus i fins i tot criades i esclaus, a qui la mestressa deu diners.

Queda finalment potser el més interessant: les raons per les quals quedaven endeutades. No sempre ens indiquen les causes per què hagueren de demanar diners, ja que, de fet, la majoria de les vegades només ens diuen el nom del creditor i la quantitat deguda. A partir de 1250, sembla que els deutes esdevingueren un fet tan general que ja ni se citaven, sinó que senzillament es demanava als marmessors que els paguessin i els reclamessin. Algunes causes d'aquests deutes, que afortunadament ens han deixat escrites, son:

- per pagar el lloguer de persones que tenien al seu servei
- per menjar en moments de gran necessitat. N'hi ha una que es justifica dient que el marit no era a casa (testament del 1212)⁷.
- per comprar vestits.
- per acabar de pagar el dot, que és la raó més freqüent.
- per a pagar al marit els diners que ell havia aportat al patrimoni del pare d'ella.

No creiem que aquestes raons ens puguin sorprendre gaire, puix que algunes, i altres contingudes en el quadre de l'apèndix, podrien ésser vàlides

6. Eileen POWER: *Medieval Women*, Cambridge, 1975.

7. Teresa VINYOLÉS ha estudiat un cas una mica semblant: un matrimoni, en desacord a l'hora de fixar el pressupost familiar per a l'any, sol·licità la intervenció d'un àrbrite, que, després d'estudiar el cas, donà la raó a la muller. "El pressupost familiar d'una mestressa de casa barcelonina per l'any 1401", *La societat barcelonina a la Baixa Edat Mitjana*, Barcelona (1982-1983) pàgs. 101-112.

encara avui dia. Amb tot això ens adonem com, malgrat els canvis, les evolucions i el pas del temps, hi ha unes constants en el caràcter humà que pràcticament no canvien gaire, es van repetint i van sorgint sempre que es mira la història detalladament.

Marmessors, signants i altres

L'execució de tot: enterrament, deixes, divisions de béns, deutes, etc., es confia als marmessors, que són sempre homes, com també ho són els testimonis del document. Els marmessors, en general més de dos, escollits per fer la feina de repartir béns o almoines sense cap dany per a ells, acostumen a rebre una petita retribució per la feina, que és una suma especificada en la llista de les deixes. Excepte el cas dels estrangers, solen ser familiars, el pare, el marit, el fill gran, o senzillament veïns o gent del mateix ofici, entre les persones laïques, i eclesiàstics, si el testador pertany a aquest grup. El fet que entre els laics els marmessors són familiars o amics de la mateixa categoria social del testador ajuda a establir les classes socials.

Efectivament, una ullada als marmessors permetrà veure com n'hi ha de repetits a diversos testaments, detall que pot demostrar una relació entre diverses famílies. A més, els marmessors són a vegades parents, detall que és una bona ajuda a l'hora d'estudiar el parentiu. Si hi surt algun fill, vol dir que ja era prou gran.

Fins el segle XIV, la dona no pogué ser marmessora, i per aquesta raó no n'hi trobem cap, amb l'excepció del testament de Maria de Carabesseras del 12 de setembre de 1253, on signen com a marmessores Guillema de Polinyà i la seva filla Bernarda. També el testament sacramental d'Elisenda Colrat, morta de part el 29 d'octubre de 1292, surt una dona com a marmessora: Berenguera, vídua de Bernat Llull. Potser fou a causa del moment d'emergència.

Pel que fa al grup dels signants, la situació és la mateixa que per als marmessors. Constitueixen la part oficial dels testaments, que necessàriament, per ser vàlids, han de portar els noms dels testimonis que els ratifiquen. A vegades els marmessors signen com a testimonis, i s'hi afegixen altres persones, així com el notari i el seu escrivà, i potser algun eclesiàstic. Una anàlisi d'aquestes persones permet un estudi més detallat del notariat. Com en el cas dels marmessors, els signants del testament indiquen les relacions socials del testador.

I ens trobem amb els signants de la translació o còpia, que donaven fe del trasllat, que es feia quan ho sol·licitava algú, no podem precisar ben bé qui. Són majoritàriament eclesiàstics, ja que en cada testament hi ha una deixa a la catedral o als pobres, i per això la catedral necessitava el document per justificar la deixa.

La data de la translació resulta ser un detall interessant. Algunes són fetes dins el mateix any del testament original, d'altres no porten data, i n'hi ha una de

22 anys més tard! Aquesta última (del 1232) és d'una de les dones més riques, Maria de Roig. Potser sorgiren problemes més tard, a causa de la interessant herència que deixava fent hereva la seva filla Romina.

Els parents

Per estudiar el parentiu hem buidat de cada testament tots els noms dels parents citats, i darrere el nom hi hem afegit el tipus de parentiu que tenien. El problema és que potser hi ha altres persones que són parents, però això no ho podem pas saber si no trobem documents complementaris del testament. Un cop separats tots els parents, es pot construir l'arbre genealògic de la família de cada dona.

Hi ha un factor que s'ha de tenir en compte, i que no es pot oblidar: els testaments són uns documents totalment subjectius, pels quals elles atorgaven deixes a qui volien, i per aquesta raó, els parents que hi surten s'han d'interpretar com els mínims, no pas com el nombre màxim. És possible que hi hagués altres parents de les testadores, però elles no els anomenaven perquè no els volien deixar res. Sobre aquest punt no hi podem fer res. Només és possible ampliar l'arbre genealògic en cas que surtin altres testaments o documents diversos referents a la mateixa persona o del mateix llinatge, com succeeix en el cas de les famílies molt ben conegudes, per exemple la dels Durfort⁸.

Parentiu per consaguinitat. Trobem parents per consaguinitat en gairebé tots els testaments i en canvi en un sol cas, el 1227, Bernarda no esmenta cap parent. Aquests són els avis, pares i fills.

La proporció més alta és la de les dues generacions normals, i, per tant, la conclusió que se'n treu és ja prou coneguda i afecta tota la població de l'Edat Mitjana: una alta mortalitat pel que fa a la vellesa; i ens ho demostra el fet que no surtin gaires avis.

Un altre pun important és el nombre de fills, nombre que oscil·la entre cap i vuit, i es pot arribar a saber pels fills o germans que elles citen. Ara bé, la informació és totalment subjectiva, és a dir, que elles atorguen a qui volen i per tant, no es pot saber si tenien més germans. Només hi ha la seguretat que aquest nombre és o bé el veritable o bé el mínim.

Parentiu col·lateral. En aquest tipus de parentiu entren els germans (tant propis com els germans dels pares) i els fills dels germans, és a dir, els nebots. Quant als germans, ja n'hem vist el nombre.

S'observa clarament que les dones atorguen més a dones que no pas a homes, i el fet de recordar-se de parents augmenta a mesura que passa el segle

8. BATLLE I GALLART, C.: "La casa barcelonina en el segle XIII: l'exemple de la família Durfort", *La ciudad hispánica durante los siglos XIII al XVI, Congreso de la Rábida (Huelva 1981)*, Universidad Complutense, Madrid (1985) págs. 1347-1360.

XIII. Les raons podrien ser totalment subjectives; ara bé, un fet és significatiu: una proporció ben alta de beneficiàries són les nebodes (que superen en molt els altres parents) i a més, la majoria d'elles reben diners per ajudar a constituir el dot. Per tant, es pot deduir que el matrimoni no era gaire favorable per a la noia que no rebia un dot important, o, el que és el mateix, que com més diners aportava, més feliç podia ser, o millor dit, podia contraure un matrimoni més avantatjós.

Parentiu per afinitat. El parentiu per afinitat és el que no ve donat per la sang, sinó per la unió de dues parenteles diferents per mitjà del matrimoni.

En els testaments consten els germans i germanes del marit, és a dir, els cunyats. Cal remarcar que la majoria de vegades els cunyats surten com a marmessors, no pas com a beneficiaris. També cal destacar l'escàs esment que feien les dones testadores de la família del seu marit, i això potser es deu a raons personals i afectives, o bé al fet que la institució del matrimoni segons el dret català (amb el dot i l'esponsalici com a base) fa que la separació de béns sigui, a més, la separació de les parenteles.

L'atorgament de béns a la pròpia família supera molt l'atorgament a la família del marit (a més, hem d'insistir que no s'han comptat els parents a qui atorguen, sinó els que surten esmentats, la qual cosa en redueix el nombre).

Per Pierre Bonnassie⁹, hi ha una evolució de les disposicions testamentàries: abans de 1025 s'ignoraven realment els col.laterals. A partir del segon quart del segle XI, s'aferma una tendència molt diferent, ja que cada cop es deixen més béns als germans, oncles, nebots o cosins.

Les disposicions testamentàries demostren (en el nostre cas, és a dir, en el segle XIII) que les dones atorgaven molt més als seus propis col.laterals que no pas als del marit. Podríem dir, doncs, que aquest canvi efectuat al segle XI (reflectit per Bonnassie) perdura al segle XIII.

Vestits

Deixar vestits en els testaments és un fet molt normal si tenim en compte que els vestits i algunes joies (les que no pertanyen a la família del marit) formen part dels béns parafernals de la dona, sobre els quals té el domini, la fruïció i la llibèrrima administració.

De la quantificació de totes les peces de vestir que surten en la documentació treballada, podem treure la conclusió següent: en primer lloc, el brial és la peça fonamental que duïen les dones el segle XIII; en segon lloc, ens demostra que el brial no anava gairebé mai sol, sinó que per sobre es posava el pallium o mantell; a més, la indumentària se va complicant.

9. BONNASSIE, Pierre: *Catalunya, mil anys enrera*, Barcelona, 1981, volum II, pàg. 16.

Potser la garnatxa, que es una peça d'abric, es portava els dies feiners més que no pas el pallium, que per les descripcions devia ser una peça de roba bastant bona o folrada de pells, i per tant, més cara. Les pells, també es duïen, i el fet que en surtin poques de citades ens fa pensar que potser eren un luxe. Les altres peces esmentades són complements de la vestimenta en general, complements que s'han donat al llarg de tota la història del vestir. Algunes d'elles són: la capa, el cot (una peça d'abric amb mànegues), o l'almussèdia, una espècie de pelliso¹⁰. Les joies, encara que significaven un luxe, eren també molt apreciades i en podem constatar unes quantes guarnides amb molt bona pedreria.

Dels beneficiaris de deixes en peces de vestir, la majoria són naturalment dones, la resta són el marit i els pobres. Aquest alt percentatge de dones afavorides amb vestits és totalment lògic si pensem que són elles qui els podien aprofitar millor.

Entre aquestes dones beneficiàries, la majoria devien ser "conegudes", després, vénen les filles, seguides de les germanes, nebodes i criades; finalment, surten "nudrigades" i filloles.

Un altre aspecte interessant que poden conèixer amb l'estudi dels testaments, i relacionat amb el tema dels vestits, és el seu preu, ja que diverses vegades ens n'han sortit.

Les joies no eren solament un complement del vestit sinó un exponent del prestigi social de la propietària, però les testadores no en donen gaires detalls; en concret, només esmenten un total de 9 anells (5 d'or, 4 amb pedres precioses) i un penjoll d'argent.

Els objectes de casa

A primer cop d'ull, la conclusió extreta de la quantificació de les peces és que tots els objectes de la casa esmentats es poden reduir a dos grups: el que fa referència al dormir (el llit) i el que fa referència al menjar (la cuina i la taula). La casa, doncs, era un recinte on hi devia haver un lloc o una cambra per dormir i un altre per cuinar i menjar, però en les cases pobres era una sola habitació. Aquestes dues eren les funcions principals d'una casa. La cuina era la cambra que per excel·lència corresponia a la dona i, per tant, era lògic que pogués disposar dels objectes de cuinar. Ara bé, els objectes de la cambra sí que els compartia amb el marit, però veiem què ens diu el dret català: "*Los bienes parafernales, según se ha dicho, los define el Código de Tortosa diciendo que son los pertenecientes a la*

10. És interessant observar l'inventari de Burget de Banyeres, publicat per BATLLE I GALLART, C.: "La familia i la casa d'un draper de Barcelona, Burget de Banyeres (primera meitat del segle XIII)", *Acta Mediaevalia*, Barcelona (1981), on se citen (pàgs. 85-86) vestits i joies de dona. Una altra relació de vestits es troba a: BATLLE, C.: "Notizie sul mercato e la fiera di Barcelona nel secolo XIII", *Medioevo saggi e rassegne*, 3 (1977) pàgs. 66-69.

mujer, además del “eixovár” y “escreix”. Pertenecen a esta clase de bienes, los que la mujer recibe por herencia testada o intestada, por lícita donación inter vivos y el lecho cotidiano, las telas y los vestidos nupciales. El marido no interviene para nada en estos bienes que son propiedad exclusiva de la mujer, estando facultada incluso para enajenarlos sin permiso ni consentimiento del marido” ¹¹.

Podem, doncs, entendre per què és la dona qui disposa dels objectes i robes que el complementen.

La major part dels rebedors de béns de la casa són familiars, tal com passa amb els d'altres tipus de béns mobles i immobles. Entre els familiars, la filla és sempre qui s'ho queda gairebé tot, i en la seva mancança, el fill, marit o mare. Un exemple d'aquest últim cas és el testament de la vídua Serrià publicat a l'apèndix.

Conclusió

Ja hem vist com un estudi a partir de l'anàlisi dels testaments de dones pot donar una valuosa informació, i aporta més dades per a la història de la dona.

Si bé els testaments són una font històrica que cal tenir en compte (sobretot pel que fa a l'Edat Mitjana), per finalitzar voldriem destacar la importància d'un altre tipus de documentació. Es tracta de tots els documents vàlids igualment per a un estudi de la història de la dona, encara que no siguin exclusivament “femenins”.

Hi ha, doncs, molta documentació de tipus privat i fins i tot comercial on es pot veure el paper de la dona en la societat medieval. L'exemple que posem a continuació és tret d'uns pergamins, part de tota aquesta documentació que fins ara no s'ha utilitzat gaire, però que val la pena tenir en compte d'ara en endavant.

Bernat Eimeric, fill d'Alexandra, germana de Bernat Capdebou, començà a actuar com a prestador als darrers anys del segle XII en relació amb cristians, Pere Moneder per exemple, i amb jueus, com Bonisac i Maimó de Torre.

L'any 1209 apareix l'esposa en documents al seu costat. Es deia Estàcia i era filla de Pere Arnau. Amb ell va aprendre tan bé el sistema, que en quedar-se vídua continuà el negoci, constant sempre en els documents amb el seu nom seguit de “vídua de Bernat Eimeric” a partir de l'inici de l'any 1217.

Amb la seva activitat dedicada a préstecs i comandes aconseguí educar i col·locar els fills, un dels quals, Guillem, passà a col·laborar amb ella des de l'inici de l'any 1226. És molt curiós constatar que, veient el bon resultat donat per l'associació de l'esposa al negoci, els Eimeric repetiren l'experiment des del casament de Guillem amb Estefania Ombau (1240) i, per tant, els documents de préstec des d'aquesta data van encapçalats amb tres noms: Guillem Eimeric, la seva esposa i la seva mare, fins a la mort de Guillem i de la seva mare. Des

11. AUNOS PEREZ, Antonio: *El Derecho Catalán en el siglo XIII*, Barcelona, 1926, pàgs. 60-61.

d'aleshores (vers el 1250), Estefania continuà tota sola, amb l'ajut del seu germà Arnau Ombau, el negoci i aviat pogué associar al negoci el seu fill Guillem

Al mateix temps, en algunes famílies de la Burgesia de Barcelona, es pot trobar el cas de la dona propietària i administradora de béns, com per exemple Agnès Grony¹², que fins i tot completava la seva tasca amb inversions en mercaderies cedides en comanda i en societats, segons el seu testament publicat en apèndix.

Com es pot comprovar amb aquesta breu exposició, la documentació privada del segle XIII, testaments i altres pergamins, és una font molt valuosa per elaborar una història de la dona, tant en l'àmbit urbà com en el rural. Si és així, a l'època esmentada, encara augmenta el nombre i la riquesa de la informació en els documents del final de l'Edat Mitjana i, per descomptat, de la Moderna.

Apèndix documental

1228, setembre, 2.

Barcelona

Testament de Joana, muller de Berenguer de Sarrià, atorgat a favor de les següents esglésies: Sant Vicenç de Sarrià, Sant Jaume, Sant Miquel, Sants Just i Pastor, Santa Maria de Montserrat, Santa Maria de Vallvidrera, Santa Maria del Coll, Sant Cugat, etc. i la Seu de Barcelona. Atorga, endemés, objectes als seus tres fills i a la seva dida. Són marmessors: Bernat de Sarrià, Berenguer de Sarrià, sastre, i Bernat Claver.

ABC, Pergamins 1-1-428

In Cristi nomine. Sit notum cunctis quod ego Joanna in pleno sensu et sana memoria facio meum /2. testamentum in quo eligo manumissores meos scilicet Bernardum de Serriano et Berengarium /3. de Serriano sartre et Bernardum Claver, quibus rogando precipio quod, si me mori contingerit ante-/4. quam aliud testamentum faciam, distribuant ipsi omnes res meas mobiles et immobiles sicut /5. hic invenerint ordinatum. Primum accipio pro anima mea et sepultura LXX solidos, de quibus do-/6. to Sancto Vincencio de Serriano X solidos cum meo corpore ibi sepeliendo inter ecclesia scilicet et clericum Sancti /7. Micaelis et Sancte Marie de Serriano XII denarios, Sancto Justo II Solidos, Sancto Jacobo XII denarios, Sancto Micheli XIII denarios, /8. Sancte Marie de Monte Serrato XII denarios, Sancte Marie de Valle Vittraria XII denarios, Sancte Marie de Valle

12. BATLLE, C.: "Noticias sobre la mujer catalana en el mundo de los negocios (siglo XIII)", en *El trabajo de las mujeres en la Edad Media Hispana*, Madrid (1988) pàgs. 201-221.

/9. Donzela VI denarios, Sancte Marie de Colle VI denarios, Sedis Barchinonensis XII denarios, Sancto Cucufato XII denarios, per domos /10. quem (sic) teneo per ipsum al (sic) preposito mensis marci III denarios, per orto quem teneo per ipsi (sic) al preposito men /11. sis novembris XII denarios per ipsam honorem quem teneo per ipsum. Dimito nudrigada mia Arsen X solidos /12. en briau/ et si quid inde superaverit de LX solidos facta mea inde sepultura, detur pro anima mea. Dimito filia mea Erme /13. cen la tona qui es a refer a Barchelona. Dimito filia mea Guillelma una tona e .I. cup e .I. folador qui es a /14. Barchelona e tota la bascola de les cases de Serria e totes les mies vestedures e les oveies e C solidos e la mei-/15. tant (sic) del porc e l'otra meitant a.n Ramonet. Dimito Raimundo filio meo, totam meam honorem quam abeo /16. ne abere debeo ne pervenir me deo e que el pag filia mea Guillelma quam ela pendra marit e que /17. el la tenga de tro que li pag. C. solidos e la lexa que son pare li jaqui el seut (sic) testament e que ela fassa aquestes /18. faenes que fer deia dintre en la casa aprot (sic) de mi e d'ela. Actum est hoc II nonas Kalendario (sic) septembris anno domini /19. M^o CC^o vicesimo VIII. Signum Joanna, uxor Berengarii de Serriano olim defunti, qui predicta consedo (sic) et confirmo /20. ac firmari rogo. Signum Bernardi de Serriano. Signum Bernardi Claver. Signum Berengarii de Serriano, sartori testa- 21. toris, qui hoc firmo sine periculo rerum meprum. Signum Ferrarii de Serriano. Signum Guillelmi de Trujols. /22. Signum Guillelmi, presbiteri, qui hunc testamentum scripsit cum litteris rasis et emmendatis in V linea et in /23. XII supra scriptas die et anno quo supra.

1289, febrer, 8.

Barcelona

*Testament d'Agnès Grony, en el qual distribueix l'elevada suma de 4.000 sous, vestits, objectes, etc. abans d'instituir hereu universal el seu fill Bernat de Centelles*¹³.

ACB, PA 4-1-62

In Christi Nomine. Ego Agnes, filia Petri Grunni, quondam, in meo pleno sensu et sana memoria meum facio et ordino testamentum. Et eligo manumissores et executores huius testamenti Bernardonum de Scintillis, filium meum, et Iacobum Grunni, /filium Iacobi Grunni, quondam, fratris mei; et Bernardum de Serriano, canonicum Barchinone, quos sicut carius possum deprecor quod ipsi omnes vel duo de ipsis distribuant et ordinent de bonis meis, et compleant et exequantur hoc meum testa-/mentum, prout infra continetur et declaratur.

13. Pergamí en mal estat de conservació amb manca de trossos en la part inferior, en perjudici de la lectura. La caplletra ocupa 11 línies.

Primum volo et rogo quod dictus Bernardonus, filius meus, de bonis suis solvat omnia debita mea et restituat omnes iniurias meas de plano, sine diffugio, et malicia, et strepitu iudiciario, sicut hec probari /poterunt per testes vel instrumenta, aut per aliam legitimam declarationem, sicut ad hoc se michi obligavit quando hereditavi eum de bonis meis; et hoc fiat cum aliis manumissoribus et executoribus nuius mei testamenti. Et si forsán dictus filius /meus, quod non credo, nollert solvere predicta debita mea et restituere iniurias meas, volo quod solvantur et restituantur de aliis bonis meis, ne salus mee anime possit impediri; et quod alii manumissores exigant et recuperent a dicto filio meo illud quod expen-/derint de bonis meis, in solutionem dictorum debitorum et restitutionem dictarum iniuriarum, et donent illud pro anima mea.

Accipio autem pro anima mea et sepultura, quatuor milia solidorum bone monete Barchinone perpetue de terno; et eligo sepulturam meam in Sede Barchinone, /in tumulo patris meis, et rogo doninum episcopum Barchinone et capitulum eiusdem, quod in loco idoneo ipsius sedis, muretur tumulus in quo iacet pater meus et domina mater mea, et quod ego sepeliar cum eis ibi; et quod dictus tumulus fiat pulcher ad cognitionem manumis-/sorum, et quod fiat de bonis meis, scilicet de dictis quatuor milibus solidis que accepi pro anima mea et sepultura; et rogo dictum Bernardonum, filium meum, quod in eodem loco eligat sibi sepulturam. Et dimitto dicte Sedi, pro sepultura, quinquaginta solidos. /Item dimitto unicuique presbiterorum Sedism Barchinone predicte duodecim denarios, et rogo eos quod celebrent et rogent Deum pro anima mea. Item dimitto illi ecclesie in cuius parrochia habitavero quando finiam dies meos, decem solidos. Item dimitto unicuique ecclesiarum /parrochialium et capellarum Barchinone quarum crux mee interfuerit sepulture, duos solidos. Item dimitto unicuique hospitalium pauperum Barchinone, quinque solidos; et domui infirmorum quinque solidos; et domui Mercedis Captivorum, quinque solidos; et domui Sancte Anne, /quinque solidos. Item dimitto meuse fratrum de Penitencia decem solidos. Item dimitto Monasterio Sancti Antonii Barchinone, ordinis sancte Clare, triginta solidos. Item dimitto Monasterio de Valledonzella, decem solidos; et filie Guillelmi de Sancto Vincentio, moniali eiusdem /monasterii, nepti mee, viginti solidos. Item dimitto monasterio de Ioncheriis, decem solidos. Item dimitto duabus filiabus Guillelmi de Sancto Vincencio, quondam, nepotis mei, monialibus dicti monasterii de Ioncheriis, unicumque earum, viginti solidos pro vestibus et aliis suis neces-/sariis. Item dimitto monasterio Sancte Marie de Mu(n)talegre, decem solidos. Item volo et mando quod manumissores predicti procurent in die obitus mei, conventum domus fratrum predicatorum Barchinone, et conventum domus fratrum minorum Barchinone et rogo ipsos quod celebrent et ro-/gent deum pro anima mea. Item volo et mando quod manumissores predicti faciant infra quindecim dies post obitum meum, vel saltim infra tres septimanas, celebrari mille missas pro anima mea, scilicet a fratribus predicatorum, et a fratribus de Penitencia, et a fratribus mi-/noribus, et a presbiteris sicut eis magis

videbitur expedire ad salutem anime mee, et quod ipsi satisfaciant eis super hoc ad cognitionem suam. Item volo et mando quod predicti manumissores emant unum pulcrum pannum de seda, de quo cohoperiatur corpus meum quando defferetur ad /sepulturam, et quod postea, detur ad servicium et ornamentum altaris Sancte Marie Magdalene, quod est constructum in Sede Barchinone, et rogo presbiterum ipsius altaris quod roget Deum pro anima mea. Item dimitto capelle Sancti Ferriolli, septuaginta solidos, qui convertantur in bonum et utilitatem dicte capelle et altaris eiusdem, ad cognitionem manumissorum predictorum.

Item dimitto dicto Jaccobi Grunni, manumissori et nepoti meo, decem morabetinos. Item dimitto Sibilie, babtizzate mee, centum solidos et unum /lectum pannorum completum, et dimitto ei libertatem, pro anima mea. Item dimitto Berengarie, que habuit quendam filium a Guillelmo Grunni, quondam, fratre meo, viginti solidos. Item dimitto Saurinete, filie Jacobi Grunni, quondam, fratris mei, moniali Sancti Petri, tri-/ginta solidos pro vestibus et aliis suis necessariis. Et si alia filia Jacobi Grunni, fratris mei predicti, assumat habitum monasterii Sancti Petri, vel alterius, dimitto sibi triginta solidos pro vestibus et aliis suis necessariis. Item dimitto Sibilie, filie Bernardi Aymerici, mo-/niali Sancti Petri, viginti solidos pro vestibus et aliis suis necessariis. Item dimitto altari Sancti Johannis, constructi in ecclesia Sancte Marie de Linars, viginti morabetinos, qui convertantur in emptionem honorum ad opus ipsius altaris. Item dimitto Agneti, nepti mee, /filie Bernardi de Scintillis, filii mei, quandam caxiam meam maiorem sine pedibus, cum omnibus rebus que ibi sint, exceptis denariis qui ibi essent. Et si dicta Agnes, neptis mea, decederet antequam nuberet, volo et rogo eam, quod legatum quod sibi facio resti-/tuat dicto filio meo Bernardo de Scintillis, patri suo. Item dimitto hospitali Bernardi Marcucii lectum meum in quo iaceo, scilicet scannum cum saccilecto et cum obtimo matalafmio, et cum obtimo travessero, et cum unu pari linteanium novorum, et una/vanova nova, et duobus cuxinis novis cum serico sutis. Et predicta linteamina, vanova et cuxini sunt in quadam caxia quam habeo et teneo iuxta lectum meum.

Item dimitto Gerarde capam meam viridem, et vestes meas lividas, scilicet supertunicale et tunicam. /Item dimitto dicte Sibilie, babtizzate, cui libertatem dimitto, capam meam de moratò cum sindone, et capam meam de stamine forti de Arracio cum pelle et alias vestes meas. Item volo et mando quod centum morabetini accipiantur de dictis quatuor /milibus solidis, que accepi pro anima mea et sepultura, et quod ipsi centum morabetini convertantur in emptionem quatuor¹⁴ morabetinorum censualium que sint alodium et in loco idoneo Barchinone vel territorii eiusdem, et quod de ipso censuali quatuor morabetinorum fiat quolibet /anno in die obitus mei, perpetuo, anniversarium meum in Sede Barchinone, dando unicuique canonicorum et presbiterorum eisdem Sedis,

14- Quatour, interlineat.

quatuor denarios, et quod ille qui fecerit fieri dictum anniversarium habeat inde duodecim denarios quolibet anno pro suo labore, et /residuum dicti censualis, si quid fuerit, convertatur in procuracione pauperum in refectorio dicte Sedis. De proventibus vero qui de dicto censuali provenerint, habeat ille qui fecerit fieri anniversarium terciam partem, et residuas duas partes convertat in procuracione /pauperum. Et volo et mando quod ille faciat dictum anniversarium et accipiat dictum censuale quem dicti manumissores et executores ad hoc eligent, et si dicti centum morabetini non sufficerent ad emendum dictos quatuor morabetinos censuales, suppleatur de residuo /dictorum quatuor milium solidorum. Totum vero residuum dictorum quatuor milium solidorum, facta inde mea sepultura quam mando fieri bene et honorifice, et solitis inde predictis legatis, et facta inde emptione dictorum quatuor morabetinorum censualium, dimitto et mando dari amore Dei /in piis elemosinis pro anima mea, ad cognitionem dictorum manumissorum. Et (si) dicta quatuor milia solidorum ad predicta non sufficerent, suppleatur de aliis bonis meis. Ad solutionem vero dictorum quatuor milium solidorum, assigno totam pecuniam meam quam habeo in obitu meo in denariis, auro vel argento, vel alia moneta, vel in mercibus sive (ego habeo), teneo sive alii teneant pro me vel in comanda mea vel in societate; ita quod predicti manumissores et exequutores recipiant predictos denarios aurum et argentum et aliam monetam et merces, et de istis omnibus solvant et distribuunt dicta quatuor milia solidorum, sicut supra mandavi, et quicquid etiam de predictis denariis auro et argento, et alia moneta, et mercibus superaverit donent amore Dei pauperibus ob remedium anime mee. Item dimitto Bernardo de Scintillis, filio meo, mille et quingentos /solidos quos michi debet, et omnia alia bona mea immobilia et actiones, et iura que michi competunt contra quascumque personas, et alia etiam bona mea quecumque sint et ubicumque, preter illa que supra mandavi dari pro anima mea, instituens ipsum michi heredem universalem. In super volo /quod hec sit ultima voluntas mea, quam volo valere in omnibus iura testamenti; et si forsan non valet vel valebit iure testamenti, saltem valeat et valere possit iure codicillorum seu iure etiam cuiuslibet alterius ultime voluntatis.

Actum est hoc decimo Kalendas /marcii anno Domini millesimo duocentesimo octogesimo octavo. Sig+ num Agnetis, filie Petri Grunni, quondam, testatricis predictae, que hoc testamentum quod est ultima voluntas mea laudo, concedo et firmo.

Testes rogati et spontanei huius /testamenti sunt Guillelmus de Sanahugia, Petrus de Aguilera, Ferrarius de Sancto Ypolito, Nathalis de Belveer et Raimundus de Galacho atque Bartholomeus de Torilione.

Signe Petri Marci, notarii publici Barchinone, qui hec (scribi fecit et clausit) cum emendatis in linea XIII^a, ubi dicitur pro anima mea vicesima quinta ubi scribitur quatuor, die et anno (prefixis).

Deutes

DATA	TESTADORA	CREDITOR	QUANT.	RAO
9-V-1212	Dolça, muller de Guillem de Banyeres.	Cofèu jueu	52'5s.	Per a millores en la casa. Diu que el marit no era a casa.
13-VIII-1232	Maria, muller Guillem Roig.	de Guillem, marit.	250 mo.	Els va aportar al sogre
14-X-1237	Maria, muller de Pere de St. Miquel	Ramon criat marit	14 s.	--
		Joan d'Ort	400	del dot.
		Maria batejada	11 s.	--
		Dolça de Manresa	10 s.	--
		Nebot de Dolça	5 s.	--
		Guillemona	19 d.	--
		Bernat, carnicer	19 d.	--
		Bonafilla.	2'5s.	--
		Ermessenda.	6 s.	Per un brial.
		Hug de Pomers	6 s.	Per un brial.
		Guillemona criada.	25 s.	--
		Elisenda, serventa.	29 s.	--
		Arnau de Vilar	10 s.	--
		Bernat de Llor i homes de Llobregat.	10 s.	--
			113 s.	Per la racció de forment i blat que va comprar en temps de la guerra entre el rei i Guillem de Montcada
		Escapat jueu	42 s. més interès	Hi té empenyorada una copa d'argent.
8-I-1244	Guillema Durfort muller de Berenguer de Cervera	Romeu, germà Ferrer de Serra	100 m.	--
		Samuel, Jueu, i els seus coneguts	225 s.	--
		Guillema, mare	92 m.	--
		Bernat d'Olzet	50 s.	--
		Joan de Cirera	20 s.	--
			20 o.	Que ell ho digui
			30 s.	--
		Guillem germà Berenguer	230 s.	--
		Gerard	100 s.	--
		Maria Dènia de Tuhir	60 s.	--
				(...)

DATA	TESTADORA	CREDITOR	QUANT.	RAGuillem
(...)		Guillem Adalbert neboda esclau Ermessenda de Llor	90 s. 140 m. 50 s. 20 quar teres d'ordi i espelta " "	-- pel dot per blat -- --
14-II-1252	Ermessenda de Marimorta, muller de Pere de Mas	Bernat de Plegamans Ramon de Banyeres	100 s.	--
?-VIII-1255	Elisenda Cristiana	Maria Cristiana Bernarda Vilana	10 d. 6 d.	-- --
2-IV-1259	Berenguera, vídua de Guillem Vaquer	Call juïc barceloní	--	Que ho paguin els fills
3- VIII-1261	Serena Menoch, muller de Berenguer Morell	Berenguer Andreu, sabater	6 s.	Els té en usura
1-IX-1264	Berenguera, vídua de Guillem Roig de Caldes	Capella St. Ferrol	40 lliures de cera.= 50 s.	Ho especificava el marit en testament del dot
16-III-1266	Guillema, vídua de Berenguer Oller	Bernat de Comes, gendre Pere d'Olm predicador	50m. 16 s. 100 s.	-- Li va prometre casar-se
26-VI-1267	Guillema Celarera	Guillema nodrida	100 s.	--
2-VIII-1272	Elisenda, filla de Pere de Montsó	Call juïc Bernat de Puig	15 s. 50 s. 50 s.	-- -- Per millores de la casa
21-XI-1278	Elisenda de Canyet	Saurina, cunyada Ana Fustera Berenguerona Sastre	2 s. 4 d. 2 d.	-- -- --
29-XI-1278	Berenguera Adarró vídua d'Arnau de Ribes	Jusiana, criada	30 m. 20 m.	pel sou pel sou
29-XI-1280	Elisenda, vídua de Joan Dorca	Guilema, criada Maria, muller de Bedoç Guillema, filla Blanca, filla	5 s. 300 m. 200 m.	-- del dot del dot
7-IV-1283	Guillema de Miracle vídua de Pere Ramer	Pere de Vilajoana, gendre Església	50 m. 160 ll.	del dot d'Stacia Ho manava el el marit en testament, no- més pagar 40
1-VIII-1285	Elisenda, vídua de Bonanat de Coll			
27-IV-1286	Benvinguda, muller de Berenguer de Clapers	Jacumina, filla i el seu marit	13 ll.	--

